УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ

ПРАВНА ТРАДИЦИЈА И НОВИ ПРАВНИ ИЗАЗОВИ

ЗБОРНИК САЖЕТАКА СА НАУЧНОГ СКУПА
НОВИ САД, 24. ФЕБРУАР 2023. ГОДИНЕ

НОВИ САД, 2023.

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НОВОМ САДУ

ПРАВНА ТРАДИЦИЈА И НОВИ ПРАВНИ ИЗАЗОВИ

За издавача
Проф. др Татјана Бугарски
Декан Правног факултета у Новом Саду

Штампа
„Футура“, Нови Сад

Тираж
60 примерака

ISBN 978-86-7774-262-1

2023

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ

ПРАВНА ТРАДИЦИЈА И НОВИ ПРАВНИ ИЗАЗОВИ

ЗБОРНИК САЖЕТАКА СА НАУЧНОГ СКУПА
НОВИ САД, 24. ФЕБРУАР 2023. ГОДИНЕ

НОВИ САД, 2023.

Пројекат „Правна традиција и нови правни изазови“ финансира
Правни факултет Универзитета у Новом Саду.

САДРЖАЈ

КАТЕДРА БЕЗБЕДНОСНОПРАВНИХ НАУКА

Др Љубомир С. Стајић, редовни професор
Др Владан М. Мирковић, асистент са докторатом
ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ ВЕЛИКИХ СИЛА НА ПОДРУЧЈУ БАЛКАНА И БЕЗБЕДНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 11

КАТЕДРА ГРАЂАНСКОПРАВНИХ НАУКА

Др Гордана Б. Ковачек Станић, редовни професор
Др Сандра О. Самарџић, асистент са докторатом
УТИЦАЈ КОНВЕНЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О ПРАВИМА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ НА ПРОМЕНУ ПОЛОЖАЈА ОВИХ ЛИЦА У СРБИЈИ . 15

Др Маја Д. Станивуковић, редовни професор
РЕЛЕВАНТНИ ТРЕНУТАК ЗА ОЦЕНУ ДРЖАВЉАНСТВА ИНДИВИДУАЛНОГ УЛАГАЧА У МЕЂУНАРОДНОЈ ИНВЕСТИЦИОНОЈ АРБИТРАЖИ 17

Др Душан Ж. Николић, редовни професор
УНИВЕРЗАЛНО ЉУДСКО ПРАВО НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ 20

Др Раденка М. Цветић, редовни професор
Слобода Д. Мидоровић, асистент
РАСПОЛАГАЊЕ АКЦЕСОРНИМ ПРАВИМА ОД СТРАНЕ БУДУЋИХ ЕТАЖНИХ ВЛАСНИКА У КОРИСТ ИНВЕСТИТОРА ПРИ КУПОВИНИ ПОСЕБНОГ ДЕЛА ЗГРАДЕ У ИЗГРАДЊИ 22

Др Бојан Л. Пајтић, редовни професор
НЕОСНОВАНО ОБОГАЋЕЊЕ – ИЗВОР ОБЛИГАЦИЈА У СРПСКОМ И ДРУГИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА 24

Др Јелена Ђ. Видић, редовни професор
Милица С. Ковачевић, асистент
О ЗАВЕШТАЈНОЈ СПОСОБНОСТИ И ЗАХТЕВИМА ФОРМЕ КАО УСЛОВИМА НАСТАНКА ПУНОВАЖНОГ ЗАВЕШТАЊА У СРПСКОМ ПРАВУ – *DE LEGE FERENDA* 26

Др Сања М. Савчић, ванредни професор
ДА ЛИ ПРАВНО ЛИЦЕ МОЖЕ ДА ЗАХТЕВА НАКНАДУ НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ЖИГА? 28
Др Петар М. Ђундић, ванредни професор
ПРИМЕНА НОРМИ О МЕЂУНАРОДНОЈ СУДСКОЈ НАДЛЕЖНОСТИ КОД ПОВРЕДЕ ПРАВА ЛИЧНОСТИ НА ИНТЕРНЕТУ 30
Др Атила И. Дудаш, ванредни професор
КОНКУРЕНЦИЈА УГОВОРНЕ И ВАНУГОВОРНЕ ОДГОВОРНОСТИ У НОВОМ МАЂАРСКОМ ГРАЂАНСКОМ ЗАКОНИКУ ИЗ 2013. ГОДИНЕ 32
Др Марко С. Кнежевић, ванредни професор
ПОСЛЕДИЦЕ НЕПОТПУНЕ СУПАРНИЧАРСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ 34

КАТЕДРА ПРАВНОЕКОНОМСКИХ НАУКА

Др Горан Б. Милошевић, редовни професор
Др Цвјетана М. Цвјетковић Иветић, доцент
Др Лука О. Батуран, асистент са докторатом
ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ЗАРАДА НОВОНАСТАЊЕНИХ ЛИЦА 39

КАТЕДРА ПРИВРЕДНОПРАВНИХ НАУКА

Др Драго Љ. Дивљак, редовни професор
ПРИВАТНИ СТАНДАРДИ БЕЗБЕДНОСТИ ХРАНЕ И ПРАВИЛА СВЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ 43
Др Владимир Ж. Марјански, редовни професор
ИНТЕРЕСИ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА И ЧЛАНОВА У ВЕЗИ СА ФИНАНСИРАЊЕМ ДРУШТВА С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ НА ОСНОВУ УПЛАТЕ ОДНОСНО УНОШЕЊА УЛОГА 45
Др Сандра С. Фишер Шобот, ванредни професор
ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ ГРУПНОГ ИЗУЗЕЋА ВЕРТИКАЛНИХ СПОРАЗУМА И УСАГЛАШЕНИХ ПРАКСИ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 47

КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

Др Гордана М. Дракић, редовни професор
Др Урош Н. Станковић, асистент са докторатом
РОМАНИСТИЧКЕ ЦРТИЦЕ ИЗ ОПУСА ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА 51
Др Маша М. Кулаузов, редовни професор
Др Милан М. Милутин, доцент
АНАЛИЗА НАДЛЕЖНОСТИ ПРОВИНЦИЈСКИХ УПРАВНИКА У СПОРОВИМА ПРОИСТЕКЛИМ ИЗ *IUS QUOD AD RES PERTINET* 52

КАТЕДРА ЗА ЈАВНО ПРАВО

Др Драган Л. Милков, редовни професор
Др Ратко С. Радошевић, асистент са докторатом
ЗАКОН О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ И НОРМИРАЊЕ УПРАВНИХ РАДЊИ 55
Др Слободан П. Орловић, редовни професор
Др Наташа Н. Рајић, асистент са докторатом
УСТАВНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА НАКОН УСТАВНЕ ПРОМЕНЕ ИЗ 2022. ГОДИНЕ 56
Др Зоран Ј. Лончар, редовни професор
РЕФОРМА ПРАВОСУДНОГ ИСПИТА 58
Др Александар Л. Мартиновић, доцент
РЕФОРМА ЈАВНЕ УПРАВЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ОБЛАСТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ 59

КАТЕДРА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

Др Снежана С. Бркић, редовни професор
НАЧЕЛО НЕПОСРЕДНОСТИ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ У СРБИЈИ: QUO VADIS, LEGISLATOR 63
Др Татјана Д. Бугарски, редовни професор
Др Милана М. Писарић, асистент са докторатом
ПОЧЕТАК РАДА ЕВРОПСКОГ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА 65
Др Драгиша С. Дракић, редовни професор
Др Иван Д. Милић, асистент са докторатом
УПОТРЕБА НАЈТЕЖЕ МЕРЕ ПРИНУДЕ ПРЕМА ОСУЂЕНОМ У СЛУЧАЈУ БЕКСТВА 67
Др Бранислав Р. Ристивојевић, редовни професор
Др Стефан С. Самарџић, асистент са докторатом
РЕДОВНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОСНОВАНО ОСУЂЕНИХ ЛИЦА – НЕЛОГИЧНОСТИ, НЕУСАГЛАШЕНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЕ 68

КАТЕДРА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО И МЕЂУНАРОДНЕ ОДНОСЕ

Др Сања В. Ђајић, редовни професор
СТАТУС СПОРАЗУМА О ЗАШТИТИ СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА ИЗМЕЂУ ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕУ У СВЕТЛУ НОВИЈЕ УГОВОРНЕ, АРБИТРАЖНЕ И СУДСКЕ ПРАКСЕ 73
Др Бојан Н. Тубић, ванредни професор
Стефан Н. Радојчић, асистент
ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА НА ИМОВИНУ У ПРАВНОМ СИСТЕМУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 75

КАТЕДРА ЗА РАДНО ПРАВО

Др Сенад Р. Јашаревић, редовни професор
Др Дарко М. Божичић, асистент са докторатом
О МОГУЋИМ ОБЛИЦИМА РАДНОГ АНГАЖОВАЊА ДИРЕКТОРА У ПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ 79

КАТЕДРА ЗА ТЕОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

Др Драгутин С. Аврамовић, редовни професор
Др Илија Д. Јованов, асистент са докторатом
ЗАКОНОДАВНА НАМЕРА И ЊЕН ЗНАЧАЈ ЗА ТУМАЧЕЊЕ ПРАВА 83
Др Драгана М. Ћорић, доцент
ПРЕЦИЗНОСТ У ДЕФИНИСАЊУ ПОЈМОВА У ПРОПИСИМА КАО МЕХАНИЗАМ СПРЕЧАВАЊА НЕСПОРАЗУМА У ПРИМЕНИ ПРОПИСА 85

КАТЕДРА
БЕЗБЕДНОСНОПРАВНИХ НАУКА

327(497):355(497.11)

Др Љубомир С. Стајић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
Lj.Stajic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-7594-5741

Др Владан М. Мирковић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
V.Mirkovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9995-8598

ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ ВЕЛИКИХ СИЛА НА ПОДРУЧЈУ БАЛКАНА И БЕЗБЕДНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Независно од политичког система држава и историјског периода у коме се догађаји дешавају, уочена је тенденција да државе, пре свих Велике силе, понављају одређене обрасце понашања у међународним односима и да су они детерминисани географским факторима. Геополитика на овај начин потпуно рационално и објективно утврђује обрасце понашања на основу којих објашњава прошле и садашње, а предвиђа будуће догађаје. За мале државе је од велике важности да уоче геополитичке законитости и да сопствене националне интересе ускладе и уподобе интересима Великих сила, јер оне одређују природу и ток међународних односа.

Подручје Балкана представља важну копнену везу Азије и Европе што је историјски потврђено бројним освајањима и трговачким везама. Отуда ово подручје представља интересну зону копнених и поморских сила, које у намери да себи обезбеде што повољнију позицију и у томе онемогуће противника, на подручју Балкана иницирају акције и остварује циљеве. Подручје Републике Србије увек је било подручје на коме су се укрштали интереси Русије, Немачке, Велике Британије, а потом и САД. Русија је у намери да изађе из „географског кавеза“ готово увек наступала преко Балкана и/или подручја Србије, што је за последицу имало повратну рекацију Велике Британије која је настојала да сачува поморску доминацију, а са друге стране Немачке која је преко Балкана настојала да оствари везу са Блиским истоком, као подручјем богатим природним ресурсима, али и да преко њега изађе на топли Индијски океан.

САД су геополитичку корист на подручју Балкана током већег дела 20. века виделе у постојању Југославије која је природно пресецала копнени пут немачким и руским империјалним амбицијама. Паралелно са преузимањем улоге главне поморске силе од Велике Британије, САД почињу да воде политику обуздавања према СССР која је настављена и после Хладног рата у виду ширења НАТО-а према руским границама. У свему томе географско подручје на коме се налази Република Србија било је и остало важно као копнена веза између источне и западне Европе и као залеђе ширењу НАТО-а према руским границама. У таквим околностима, а поучена искуствима из 20. века, Република Србија мора да утврди политичка и безбедносна опредељења која на најбољи начин изражавају њену потребу за опстанком у савременом безбедносном окружењу.

КАТЕДРА
ГРАЂАНСКОПРАВНИХ НАУКА

341:342.726-056.26(497.11)

Др Гордана Б. Ковачек Станић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
G.KovacekStanic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-0180-1067

Др Сандра О. Самарџић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
Sandra.Samardzic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-0861-0722

УТИЦАЈ КОНВЕНЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О ПРАВИМА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ НА ПРОМЕНУ ПОЛОЖАЈА ОВИХ ЛИЦА У СРБИЈИ

Положај лица са инвалидитетом током историје дијаметрално се мењао, те су тако у једном периоду посматрани као лица са посебним моћима и самим тим уживали известан углед, односно заштиту у друштву, док касније, у средњем веку бивају у потпуности маргинализовани, па чак и присилно затварани. Било је потребно да прође доста времена да би дошло до коначног уобличавања првог правно обавезујућег међународног акта који се бавио питањем положаја особа са инвалидитетом, те је тако Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом (и пратећи Опциони протоколи) донета тек 2006. године. Ова Конвенција као основни циљ поставља захтев да се свим особама са инвалидитетом осигура „пуно и једнако уживање свих људских права“, али и унапреди „поштовање њиховог урођеног достојанства“, односно да се лица са инвалидитетом почну посматрати као субјекти, уместо као објекти како је то било (а негде је још увек) уобичајено. Могло би се рећи да је најзначајнија промена којој ова Конвенција тежи јесте потпуно укидање института потпуног лишења пословне способности и замена другим, прихватљивијим механизмима који заправо подразумевају *пружање подршке* у остваривању пословне способности, што омогућава да особа са инвалидитетом активно учествује у свим пословима, односно активностима које се односе на њу. Не мали број држава започео реформу у циљу једнаког поштовања основних људских права, те је тако у Шведској уведен институт *личног омбудсмана* као особа која помаже особама са инвалидитетом да донесу одлуке на олакшавајући, а не на принудни начин. Као други позитиван пример је и Закон

Британске Колумбије (Канада) о споразуму о заступању, који омогућава одраслим особама да унапред договоре на који начин ће се одлуке доносити у њихово име, уколико, дођу у ситуацију да изгубе способност самосталног доношења правно ваљаних одлука. Законодавство Републике Србије није значајније мењано у погледу овог питања у последње две деценије. Иако је донет Преднацрт Закона о изменама и допунама Породичног закона, који предвиђа укидање потпуног лишења пословне способности, односно постојање само „ограничења пословне способности", ова измена се не може сматрати значајном, будући да судија и даље може да наведе које послове лице не може, односно може самостално предузимати, што заправо оставља простора за готово идентична поступања судија као и до сада. Да бисмо заиста могли да причамо о истинским променама у односу према особама са инвалидитетом, неопходно је да промене настану у начину размишљања, а пре свега у политичким наративима, јер је то предуслов да нове идеје и приступи заиста заживе.

342.71:341.63

Др Маја Д. Станивуковић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Stanivukovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-0803-9191

РЕЛЕВАНТНИ ТРЕНУТАК ЗА ОЦЕНУ ДРЖАВЉАНСТВА ИНДИВИДУАЛНОГ УЛАГАЧА У МЕЂУНАРОДНОЈ ИНВЕСТИЦИОНОЈ АРБИТРАЖИ

У последњих десетак година, арбитража у међународним инвестиционим споровима заокупља пажњу великог броја стручњака у свету, па и многих у нашој земљи, како из међународног приватног тако и међународног привредног и приватног права.

Познавање материје међународног приватног и материје међународног јавног права је од непроцењиве користи за разумевање и способност писања о међународним инвестиционим споровима јер је то област у којој су обе дисциплине заступљене и међусобно испреплетене.

У овогодишњем истраживању, тема која је привукла пажњу је релевантни датум за оцену припадности улагача у инвестиционим споровима

То је управо таква тема која је приватноправна по свом карактеру, јер је реч о страним улагањима и о страној припадности улагача, те о темпоралном карактеру иностраног елемента, али је и јавноправна, јер се односи на одговорност државе према улагачима, а и извори на које се наука и пракса ослањају при процени који је то дату релевантан, углавном потичу из међународног јавног права.

У инвестиционим споровима као једно од спорних питања појављује се питање релевантног датума за оцену држављанства улагача који тужи државу због повреде права по двостраним међународним уговорима о заштити улагања. Од одговора на ово питање зависи надлежност арбитражног суда. Ако је тужилац држављанин одговарајуће државе у релевантном тренутку, постојаће надлежност, а ако није држављанин одговарајуће државе, арбитражни суд неће бити надлежан. Арбитри су до сада били једнодушни у оцени да улагач мора имати страно држављанство, и то држављанство тачно одређене државе, у два тренутка у временском следу догађаја: прво, у тренутку када је дошло до повреде међународног уговора о заштити улагања и друго, у време покретања арбитраже. Међутим, арбитражна пракса је подељена око питања да ли је битно и држављанство улагача у тренутку

улагања. Мада се чини да уобичајени смисао формулација употребљених у већини двостраних међународних уговора, подразумева да улагач мора да буде страни држављанин у време када улаже средства, ове наизглед јасне формулације су, изгледа, подобне за различита тумачења. Проблем релевантног датума искрсава када домаћи држављанин накнадно, после извршеног улагања, стекне држављанство стране државе и тиме постане држављанин друге стране уговорнице у смислу двостраног уговора. Уколико је задржао и домаће држављанство, спор се јавља око питања да ли двојни држављани имају процесну легитимацију да туже државу свог држављанства на основу двостраног споразума. То питање се често поставља у пракси, али у овом раду се не бавим одлукама које су се односиле на могућност двојних држављана да туже сопствену државу, већ само променом држављанства улагача која га чини страним држављанином пошто је већ уложио средства. Код правних лица, промена држављанства до које долази после улагања је нешто сложенија. Може да се промени место пословања или да се премести седиште у страну земљу, али најчешће се то ради тзв. реструктурирањем друштва, тако што корпоративни власник домаћег привредног друштва које је основало домаће лице, постаје привредно друштво из друге државе уговорнице. Тиме се ствара могућност да се улагање које је у почетку било домаће третира као страно, често ради стицања права да се користи инвестициона арбитража као процесно правно средство за заштиту права улгача. У овом раду бавим се само променом држављанства и пребивалишта физичког лица као улагача, а не и променом држављанства правног лица која повлачи за собом посебна и сложена питања. Такође треба поменути да постоји још један начин да се промени држављанство улагача после улагања, не само деловањем самог улагача. То је ситуација када се промени припадност територије на којој је учињено улагање. Када држава пријема, да се тако изразимо, промени своју припадност. На пример, два правна лица улажу у једну термоелектрану у својој држави, коју ћемо назвати Патрија. Патрија се састоји од шест савезних република. Улагачи имају седиште у две различите републике Патрије и заједнички улажу у постројење које се налази у трећој републици Патрије. После неколико година, република у којој први улагач има седиште, успе да се отцепи од Патрије. На основу тога, улагач из те републике, која се сада зове Теранова, постаје страни улагач и његово улагање у Патрији постаје страно улагање. Наравно, то се дешава без икакве вољне радње улагача. Он искључиво деловањем своје владе, постаје сада страни улагач. После још неколико година, и република у којој се налази постројење у које је извршено улагање, успе у својој сецесији од Патрије. Сада територија на којој се налази улагање више није територија Патрије, већ територија Сембрије. Други улагач који и даље има седиште у Патрији сада постаје и он, страни улагач у Сембрији.

Он није желео ни намеравао да постане страни улагач, улагао је у својој земљи, био је домаћи улагач, али и његово улагање у Сембрији је сада постало страно улагање и то услед одлуке руководства те републике, Сембрије, да се оцепи од Патрије. Он је постао улагач друге државе уговорнице ако су Сембрија и Патрија везане међународним уговором о заштити улагања. Ни та врста промене припадности улагача није тема мог рада.

Предмет рада су разлози и околности који су навеле арбитре да усвоје различите ставове у односу на датум улагања као потенцијално релевантан датум за оцену држављанства физичког лица као улагача на основу инвестиционих споразума.

Детаљније је анализирана одлука у предмету Пугачев против Руске Федерације (у том предмету реч је о руском држављанину који је улагао велики капитал у Русији, а затим се иселио у Француску и стекао натурализацијом француско држављанство). Затим је размотрена одлуку Узан против Турске (турски држављанин који је улагао у Турску, а затим стекао пребивалиште у Уједињеном Краљевству) и на крају одлука у предмету Серафин Гарција и Карина Гарција Грубер против Венецуеле (где су венецуелански држављани који су улагали у Венецуелу, затим стекли шпанско држављанство). Поред тога, рад садржи осврт и на низ других арбитражних одлука како би се установило да ли је и у којим околностима је датум улагања релевантан за оцену држављанства улагача по инвестиционим споразумима, према ставовима актуелне арбитражне праксе.

Утврђено је да се као релевантни сматрају три датума, што у великој мери зависи и од текста конкретног двостраног споразума о заштити улагања: (1) тренутак када се врши улагање; (2) тренутак када је дошло до повреде датог споразума; и (3) тренутак покретања арбутражног поступка. У појединим одлукама се заузима став да улагач треба да има држављанство друге државе чланице у сва три посматрана тренутка, док је став у другим одлукама да је довољно да га има само у тренутку повреде и у тренутку покретања поступка. Евентуалне касније промене држављанства не узимају се у обзир.

342.7:502/504

Др Душан Ж. Николић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Nikolic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-1850-9684

УНИВЕРЗАЛНО ЉУДСКО ПРАВО НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
(Генеза и правци развоја)

Скупштина Уједињених нација је 2022 године донела Резолуцију којом је потврдила ставове Савета УН за људска права исказане на заседању у Женеви 2021. године и прогласила приступ чистом, здравом и одрживом окружењу за универзално људско право. На званичном Интернет порталу Уједињених нација је констатовано да је то победа пет деценија дугог стварања и да ће она омогућити одговор на троструку планетарну кризу изазвану 1. климатским променама, 2. загађењем околине и 3. губљењем биолошке разноврсности (биодиверзитета). Међутим, неке чињенице доводе у питање постојање основа за еуфорију. Да ли је заиста остварена победа и шта је заправо постигнуто на глобалном плану од усвајања Декларације о људском окружењу на тематској Конференцији Уједињених нација, одржаној у Стокхолму 1972. године, којом је започет процес правнополитичког уобличавања поменутог универзалног људског права?

Стокхолмска декларација је правно необавезујући документ, који, по речима аутора, садржи скуп заједничких принципа који треба да инспиришу и усмеравају народе света у очувању и унапређењу човековог окружења. Надлежности за спровођење правне политике су подељене између држава чланица, са једне стране и међународне заједнице, са друге. У Декларацији је констатовано да националним институцијама мора бити поверен задатак планирања, управљања и контроле (националних) еколошких ресурса у циљу побољшања квалитета животне средине и да државе имају суверено право да експлоатишу сопствене ресурсе у складу са својом политиком заштите животне средине. Истовремено, постигнута је принципијелна сагласност о томе да ће државе обезбедити да међународне организације играју координисану, ефикасну и динамичну улогу у заштити и унапређењу животне средине. Доминантну позицију у том процесу су добили органи државне власти. Истовремено, исказано је уверење да ће међународна заједница „у Стокхолмској декларацији наћи извор снаге за каснију, конкретнију акцију.“ Од тада је на

међународном плану остварен скроман напредак. У сопштењима УН је констатовано да Резолуција из 2022. године није правно обавезујућа за државе чланице, али да постоји нада да ће их њене одредбе подстаћи да унесу право на здраву животну средину у националне уставе и регионалне уговоре и охрабрити их да спроводе законе који се односе на то право, те да ће то помоћи људима да се изборе за своје право на безбедну климу, своје право да удишу чист ваздух и своја права на приступ чистој и безбедној води, адекватној храни, здравим екосистемима и нетоксичном окружењу. У глобалном контексту, право на здраву животну средину је и даље аспирационо, нешто за шта се тек треба изборити на националном нивоу. На такав закључак упућује и разумна, интересно добро избалансирана пресуда коју је крајем 2022. донео Суд правде ЕУ у случају JP v. Ministre de la Transition écologique (C-61/21). У њој је констатовано да одредбе директива ЕУ које се односе на квалитет ваздуха морају тумачити у том смислу да немају за циљ да се појединцима да право да од државе чланице траже накнаду за губитак и штету проузроковану тиме што је држава прекршила право ЕУ, али да то не искључује могућност да појединац захтева обештећење од државе на основу националног права. Очигледно је да у тој области универзално (наднационално) неће заживети у очекиваној мери и да ће у све већој мери бити потискивано партикуларним (националним). У условима у којима није могуће задовољити интересе свих, државе ће бити приморане да због социјалне стабилности и очувања унутрашњег поретка предност дају својим грађанима, а то значи и грађанским (приватним) правима, у односу на универзална људска права.

347.238.2

Др Раденка М. Цветић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
R.Cvetic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9478-8577

Слобода Д. Мидоровић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Midorovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-2545-0927

РАСПОЛАГАЊЕ АКЦЕСОРНИМ ПРАВИМА ОД СТРАНЕ БУДУЋИХ ЕТАЖНИХ ВЛАСНИКА У КОРИСТ ИНВЕСТИТОРА ПРИ КУПОВИНИ ПОСЕБНОГ ДЕЛА ЗГРАДЕ У ИЗГРАДЊИ

У раду аутори испитују пуноважност уговорних клаузула којима се купци посебних делова зграде у изградњи одричу појединих овлашћења која проистичу из акцесорних права која прате право својине на посебном делу зграде у корист инвеститора. Конкретно, реч је о уговорним одредбама којима се будући етажни власници одричу:1) појединих својинских овлашћења на заједничким деловима зграде (попут крова и подрума); 2) права коришћења неизграђеног дела парцеле на којој је зграда подигнута, као и 3) права да на седници скупштине стамбене заједнице у складу са законом одлучују о коришћењу и располагању овим акцесорним правима.

Ове одредбе купцима станова и пословних простора намеће инвеститор, без суштинске могућности да се о њима преговара. Када би се купац успротивио њиховом интегрисању у уговор, инвеститор се најчешће не би либио да не закључи уговор знајући да ће релативно брзо и лако наћи другог заинтересованог купца који, било из незнања или прагматичности, неће противречити овим клаузулама.

Ослонцем на ове уговорне одредбе, инвеститори даље прометују уговором „стечена“ овлашћења остварујући екстрапрофит. Типичан пример такве праксе односи се на теретно уступање права трајног коришћења пракинг места на неизграђеном делу парцеле заинтересованом лицу, које може, али не мора нужно бити етжани власник. Тако практично инвеститор располаже правом које по закону припада свим етажним власницима као сувласницима земљишта на коме је зграда изграђена.

Оваква уговорна пракса је противна законском императивном режиму који проистиче из Закона о становању и одржавању зграда. Њоме се купцима станова и пословних простора у изградњи настоје одузети овлашћења која су иманентна својству етажних власника и то без права да потражују било какву накнаду на име тог одрицања. Отуда се ради о ништавим уговорним одредбама које последично не могу произвести намеравано правно дејство.

С обзиром на то да је реч о уговорима којима се врши промет права на непокретностима, њихова пуноважност подразумева активну улогу јавног бележника. Имајући то у виду, у раду су анализирана и према квалитету градирана упозорења јавних бележика у вези са правним дејством ових уговорних одредаба. Издвојени су примери јавнобележничке праксе које треба избегавати, као и примери које треба следити. У вези са поучавањем, упадљиво је то да инвеститори инсистирају на овим одредбама чак и онда када су приликом солемнизације уговора изричито упозорени од стране јавног бележника на то да су оне противне принудним прописима и да, сходно томе, не могу произвести правна дејства.

У раду је сагледан и утицај ништавости ових уговорних одредаба на остатак уговора. Закључено је да ништавост ових одредаба неће захватити остатак уговора о купопродаји посебног дела зграде у изградњи, који ће наставити да важи, будући да су испуњене све претпоставке за примену института делимичне ништавости уговора. Уместо ништавих уговорних одредаба за акцесорна права етажних власника биће меродавне законске императивне норме.

347.4:340.1

Др Бојан Л. Пајтић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
B.Pajtic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-7760-1873

НЕОСНОВАНО ОБОГАЋЕЊЕ – ИЗВОР ОБЛИГАЦИЈА У СРПСКОМ И ДРУГИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА

У току 2022. године извршио сам исцрпно истраживање института неоснованог обогаћења користећи, пре свега, компаративни метод. Наведени материјални извор облигација анализирао сам, како са становишта његове генезе, тако и у односу на проблеме и недоумице који се јављају у погледу његове правне природе. У неким правним системима, као што је француски, грађански законик до недавно (до реформе 2016) није садржавао општу одредбу која се односи на неосновано богаћење, којом би било дефинисано да сваки прелазак ствари или права једног лица у имовину другог лица без уговорног или законског основа успоставља ex lege обавезу стицаоца да стечено врати осиромашеном лицу. Кроз историју је овај институт био подвођен под категорију квази уговора. У наведеном кодексу смо, до поменуте реформе, затицали енумеративни приступ, па се, практично, у неколико чланова, у конкретним ситуацијама гарантовало право осиромашеног лица на реституцију од стране стицаоца, накнаду нужних трошкова и корисних издатака до нивоа повећања вредности ствари. Ово је било карактеристично за случајеве у којима основ за такво повећање није постојао или је накнадно отпао.

Напомињем да се чак и тужба de in rem verso, која има карактер кондикционе тужбе, појавила веома касно у француском праву и то не у неком правном пропису, већ путем судске праксе, кроз одлуку Касационог суда у предмету Будије из 1892, у којој се применилац права позивао на принцип правичности који забрањује богаћење на рачун другог. Према наведеној пресуди, довољно је било да тужилац наведе и обавеже се да докаже да је неком својом жртвом или радњом прибавио предност туженом. Други правни системи, као што је немачки су, пак, полазили од општег ка посебног, без већих дилема у погледу правне природе овог института.

Посебна дистинкција је вршена у односу на диференцијацију прецедентних и континенталних правних истема, будући да је код једних примарно питање било да ли постоји активна легитимација тужиоца у погледу кондикционе тужбе, а код других је фокус био на основу обогаћења. Сходно

наведеном и у процесном смислу наизлазимо на различит приступ примениоца права. Поставља се, код првих, потреба доказивања постојања основа за обогаћење, док је код других то питање много мање релевантно.

У светлу компаративне доктрине извршена је и анализа овог института у српском праву, у ком је неосновано обогаћење позиционирано у Закону о облигационим односима и представља један од пет именованих извора облигација. Упоредно са теоријским питањима, анализирана је и замашна судска пракса чији је предмет неосновано обогаћење, односно, реализација кондикционе тужбе за којом посеже осиромашени субјект права.

347.67(497.11)

Др Јелена Ђ. Видић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
J.VidicTrninic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-7471-2981

Милица С. Ковачевић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Kovacevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-7310-743X

О ЗАВЕШТАЈНОЈ СПОСОБНОСТИ И ЗАХТЕВИМА ФОРМЕ КАО УСЛОВИМА НАСТАНКА ПУНОВАЖНОГ ЗАВЕШТАЊА У СРПСКОМ ПРАВУ – *DE LEGE FERENDA*

Завештајно наслеђивање, као једина у домаћем праву допуштена могућност вољног наслеђивања, готово непрекидно изазива пажњу и дискусију у правничким научним круговима. У том контексту, посебан значај имају услови за настанак пуноважност завештања. Они се односе на постојање завештајне способности у моменту његовог сачињавања, задовољење одређених квалитета у погледу завештаочеве воље, као и да воља завештаоца мора бити изражена у неком од законом предвиђених облика. Анализирајући актуелна законска решења посвећена појединим од споменутих услова настанка пуноважног завештања – завештајној способности и захтевима форме које закон предвиђа за постојеће облике завештања, аутори су схватања да постоји потреба за њиховим нормативним унапређењем.

У српском праву, постојање завештајне способности везује се за испуњење објективног услова који се огледа у минималној старосној доби од навршених петнаест година живота и субјективног услова, који подразумева постојање способности за расуђивање. Не оспоравајући старосну границу у којој се стиче завештајна способност, у циљу успостављања равнотеже између слободе завештања и правне сигурности, у раду се износи становиште о потреби ограничења завештајне способности малолетним лицима у погледу избора облика завештања на начин који би подразумевао искључиво могућност коришћења јавних завештања. У погледу питања утицаја губитка пословне способности на могућност састављања завештања, заузима се став да је за разлику од лица које је потпуно лишено пословне способности, у погледу

којег важи необорива претпоставка да нема способност за расуђивање, а тиме ни завештајну способност, лице које је делимично лишено пословне способности завештајно способно, осим уколико је судском одлуком о делимичном лишењу пословне способности истовремено одређена и немогућност сачињавања завештања од стране оваквог лица. Узимајући у обзир особену правну природу завештања и полазећи од ње, истовремено се сугерише целисходност ближег одређења субјективног услова завештајне способности у самом законском тексту, а у циљу адекватнијег обезбеђења поштовања слободе завештања. Сагледава се и утицај непостојања завештајне способности на пуноважност завештања, који је различит у зависности од тога да ли се ради о недостатку њеног објективног услова, што представља разлог ништавости завештања или субјективног услова, што може представљати разлог његове ништавости, али и рушљивости. Закључује се да нема основа да један исти узрок завештајне неспособности буде правно санкционисан на различит начин, притом искључиво у зависности од (не)постојања судске одлуке о потпуном лишењу пословне способности лица код кога није постојала способност за расуђивање. *De lege ferenda*, недостатак оба услова завештајне способности, увек би требало да буде санкционисано ништавошћу завештања, с обзиром на исти значај који они имају за формирање правно релевантне воље завештаоца.

Анализом важеће регулативе захтева форме које домаће законодавство предвиђа за постојеће облике завештања, увидом у поједина упоредноправна решења и доктринарна схватања, став аутора је да је у појединим сегментима нормирања свих приватних и већине јавних облика завештања, неопходно извршити одређене корекције. У том смислу, износе се конкретни предлози у погледу могућих начина њиховог нормативног уобличења *de lege ferenda*. Имајући у виду чињеницу да се савремени свет све чешће сусреће са изазовима попут пандемија, елементарних непогода и других непридвидивих околности, аутори у раду чине осврт и на утицај који је пандемија корона вируса имала на доступност законом уређених облика завештања. Закључује се да се плурализам форми завештања показао недораслим изазовима које су претходне године донеле човечанству и у том контексту предлаже реформа наследноправних прописа у правцу прилагођавања постојећих форми новонасталим околностима у којима живимо или увођења нових завештајних форми.

347.426.4:347.77

Др Сања М. Савчић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
s.savcic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1160-5860

ДА ЛИ ПРАВНО ЛИЦЕ МОЖЕ ДА ЗАХТЕВА НАКНАДУ НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ЖИГА?

Према Закону о облигационим односима, ко другоме проузрокује штету, дужан је да је надокнади. Штетом се сматра умањење нечије имовине (обична штета) или спречавање њеног увећања (измакла корист), као и наношење другоме физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

У теорији и пракси постоје различити приступи у погледу питања да ли правно лице може да трпи нематеријалну штету истог интензитета и у истом облику као што је то случај са физичким лицима. Физички и психички бол и страх заправо представљају осећања која су еминентна физичким лицима. Следствено, правна лица не могу претрпети нематеријалну штету.

У периоду пре доношења Закона о облигационим односима, у доктрини и судској пракси је уочљиво колебање о допуштености новчане накнаде нематеријалне штете, али афирмативан став није био изнимак. Дискусија о основаности новчане накнаде нематеријалне штете правним лицима настављена је све до усвајања правног схватања Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. фебруара 2001. године, којим се закључује да правно лице није овлашћено да захтева новчану накнаду за претрпљену нематеријалну штету због повреде пословног угледа, јер таква штета није правно призната.

Новија теорија облигационог права о овом питању расправља у контексту објективизације појма нематеријалне штете. С тим у вези, Законом о жиговима, је предвиђено, између осталог, да тужилац због повреде права може тужбом да захтева накнаду штете. Дилема да ли се овом формулацијом отвара простор и за новчану накнаду неимовинске штете правних лица у ранијим редакцијама Закона о жиговима отклоњена је одредбом којом се упућује на примену општих правила облигационог права. Следствено, правно лице није могло захтевати неимовинску штету, јер таква штета ЗОО-ом није призната.

Актуелним ЗоЖ-ом се изричито предвиђа накнада и имовинске и неимовинске штете, а упућујућа одредба је изостала. Испитивање да ли је намера законописца била да захтевом носиоца жига због повреде права обухвати и

накнаду неимовинске штете не може бити потпуно без консултовања доступног пратећег материјала. С тим у вези, у Образложењу преднацрта Закона о жиговима дато је прецизније објашњење најављених измена важећег закона, којим се, у погледу захтева за новчану накнаду неимовинске штете, јасније изражава намера предлагача, а то је првенствено прецизирање тужбених захтева. Уколико имамо у виду да је спектар захтева постављен шире од оног који је садржан у Директиви 2004/48 (а са којом се актуелни ЗоЖ настоји ускладити), а посебно имајући у виду да у нашем правном систему претходно није било уједначеног приступа у погледу нематеријалне штете правног лица због повреде жига, чини нам се да је намера била управо да се такав резултат оствари.

341.6:[342.7:004.738.5

Др Петар М. Ђундић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
P.Djundic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9223-6373

ПРИМЕНА НОРМИ О МЕЂУНАРОДНОЈ СУДСКОЈ НАДЛЕЖНОСТИ КОД ПОВРЕДЕ ПРАВА ЛИЧНОСТИ НА ИНТЕРНЕТУ

Истраживање теме која се помиње у наслову овог приказа представљало је покушај да се утврди како функционишу правила о међународној судској надлежности у специфичном контексту деликата извршених на интернету – и то данас најчешће врсте ових деликата када је у питању глобална мрежа – повреде права личности.

Питање изазива интересовање научне јавности због сталне тензије која постоји између, са једне стране, активности предузетих на интернету и, са друге, првила међународног приватног права. Ова тензија је изазвана, на први поглед, непомирљивим разликама у њиховим карактеристикама. За интернет је карактеристичан убиквитет (свеприсутност) садржаја. Информација објављена на интернету је истовремено свуда и нигде. Супротно томе, правила о одређивању меродавног права и међународне надлежности су територијално оријентисана – она се заснивају на вези између догађаја, радње или лица са територијом одређене државе.

Било би логично да се питање међународне надлежности решава специјалним нормама које би биле посвећене деликтима на интернету. Међутим, данас такве специјалне норме по правилу не постоје. Уместо тога, тумачење традиционалних правила о надлежности се прилагођава специфичном контексту деликата на интернету.

Надлежност судова у Србији за вануговорну одговорност за штету, у складу са чланом 53. став 1. Закона о решавању сукоба закона (ЗРСЗ), постоји и када је штета настала на територији Србије. Ако је однос који се решава судски настао објављивањем видео записа којим се вређа приватност или достојанство личности, када се може рећи да је штета настала на територији Србије и када ће, захваљујући томе бити надлежан домаћи суд? Циљ истраживања је био да се понуди разумно и целисходно тумачење критеријума за заснивање надлежности домаћих судова, узимајући у обзир савремену

праксу Суда ЕУ и појединих националних судова и водећи рачуна о три циља које тумачење треба да постигне:

– успостављање надлежности само у случајевима у којима постоји стварана и јака веза између спора и територије Србије;
– успостављање надлежности само онда када су судови у Србији у стању да пруже делотворну правну заштиту оштећеном лицу и
– успостављање надлежности само у оним ситуацијама у којима је потенцијална надлежност домаћег суда била предвидива за штетника.

Уважавање наведених циљева води закључку да домаћи судови не би требало да прихватају надлежност у споровима поводом повреде права личности на интернету само на основу чињенице да је спорни садржај доступан (да му се може приступити) са територије Србије. То је неопходан, али не и довољан услов за заснивање надлежности. Најзначајнија штета у овој врсти односа настаје тамо где се налази средиште друштвеног живота оштећеног. Због тога израз „*штета настала на територији*“ Републике Србије из ЗРСЗ треба тумачити тако да обухвата случајеве у којима проблематичном садржају може да се приступи са територије наше земље и, кумулативно, када се у Србији налази уобичајено боравиште или главно место пословања оштећеног/тужиоца.

347.4/.5(439)”2013”

Др Атила И. Дудаш, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
A.Dudas@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-5804-8013

КОНКУРЕНЦИЈА УГОВОРНЕ И ВАНУГОВОРНЕ ОДГОВОРНОСТИ У НОВОМ МАЂАРСКОМ ГРАЂАНСКОМ ЗАКОНИКУ ИЗ 2013. ГОДИНЕ

У домаћој доктрини се готово једнодушно заступа став да у случају када се поводом истог животног догађаја на одштетни захтев оштећеног могу применити како правила уговорне, тако и правила ванугoворне одговорности, треба омогућити избор између два режима одговорности и применити онај који је повољнији по оштећеног, тј. тужиоца. Притом, у радовима се често може наћи формулација према којој би тужилац имао право избора између два режима одговорности. Прави адресат тог права избора, ако се уопште може таквим назвати, је заправо суд, који по принципу *iura novit curia* треба да примени онај режим одговорности који је повољнији по тужиоца. У доктрини је, међутим, неспорно да избор између два режима одговорност мора односити на један од два режима у целини и не би требало допустити комбинацију појединачних правила из оба режима.

У упоредном праву углавном нема изричитих правила у материјалноправном закону о томе како треба да поступи суд у случају конкуренције одговорности. Овај правац прати и наш Закон о облигационим односима. У последње време се, међутим, може уочити тенденција да се ово питање изричито уреди и материјалноправним нормама, без обзира на то што правила парничне процедуре иначе пружају задовољавајући правни оквир. У овом смислу значајан пример представља нови мађарски Грађански законик из 2013. године који је изричито нормирао конкуренцију уговорне и ванугoворне одговорности. Штавише, још веће изненађење представља како је то учињено. Наиме, законодавац се определио да напусти немачку доктрину о конкуренцији захтева (*Anspruchskonkurrenz*), која има дугу традицију у мађарском праву (као и у нашем) и недвосмислено усвоји правило *non-cumul* из француског права. Изричито прописује, наиме, да се у случају када су испуњени услови оба режима одговорности, примењују искључиво правила уговорне одговорности. Као најзначајнији разлог за напуштање немачког принципа *Anspruchskonkurrenz* и усвајање правила *non-cumul* из француског права

истицани су проблеми у вези са применом уговорних клаузула о ограничавању или искључењу одговорности за штету. Уколико би суд, наиме, примењивао искључиво правила вануговорне одговорности за штету, када између страна постоји пуноважан уговор, тиме би оштећени заправо могао да избегне примену клаузула у уговору које ублажавају или искључују одговорност друге стране.

347.921

Др Марко С. Кнежевић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Knezevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9072-9337

ПОСЛЕДИЦЕ НЕПОТПУНЕ СУПАРНИЧАРСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Кључна новина коју је у материји нужног супарничарства донео ЗПП јесте уређење последица непотпуне супарничарске заједнице, и то тако што је прихваћено учење о недостатку стварне легитимације: тужба се не одбацује, већ се одбија (чл. 211 ст. 2 ЗПП). Уз то, изричито је предвиђено да на потпуност супарничарске заједнице суд пази по службеној дужности (чл. 211 ст. 3 ЗПП). Иако је законско уређење допринело стабилизацији судске праксе, нарочито врховне инстанце, ипак је у јудикатури приметно, још увек, колебање у погледу терминологије, што може бити индикатор и о појмовном неразумевању. Тако се упоредо са учењем о дефициту стварне легитимације, говори још и о недостатку процесне, или чак страначке легитимације. С друге стране, у литератури се озакоњење учења о стварној легитимацији делимично критикује. Прво, указује се да је дужност суда да *ex offo* пази на потпуност супарничарске заједнице несједињива са прихваћеним концептом стварне легитимације; тврди се да стварну легитимацију суд не пази по службеној дужности. Друго, много значајније, указује се да је немачки концепт недостатка процесне легитимације (права на вођење спора) прихватљивији. Док је потоње заиста као основно питање нужног супарничарства изузетно спорно, и за немачку концепцију говоре значајни догматички разлози, али и правнополитички (процесна економија), прва критика се показује као неоснована. Стварна легитимација је материјалноправне природе, она по дефиницији улази у опсег испитивања конклузивности тужбе, и због тога је суд испитује по службеној дужности; у том делу, макар само у резултату, у судској пракси постоји консензус, јер не само да је устаљена пракса апелационих судова, већ се и *ВКС* децидно изјаснио у том смеру. Уз то, не постоји никакав прави материјалноправни приговор „недостатка стварне легитимације“, који би подразумевао – сходно појму материјалноправног приговора – да пасивна страна истиче једно своје противправо. На крају, усамљени став у литератури, који истиче да одбијање тужбе води угрожавању правне позиције лица које није било странка, а требало је, полази од погрешне премисе. Наиме, у том

случају, правноснажност пресуде се не односи на то лице, штавише, владајући је став не само у домаћем праву, већ и у аустријском и швајцарском, да је допуштена нова тужба у којој ће бити као странке обухваћена сва потребна лица.

КАТЕДРА
ПРАВНОЕКОНОМСКИХ НАУКА

336.225:331.106

Др Горан Б. Милошевић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
G.Milosevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1936-0802

Др Цвјетана М. Цвјетковић Иветић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
C.CvjetkovicIvetic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-0000-8099

Др Лука О. Батуран, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
L.Baturan@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-0315-2486

ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ЗАРАДА НОВОНАСТАЊЕНИХ ЛИЦА

Како би донекле ублажио проблем одлива стручне радне снаге у иностранство, српски законодавац је изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана и Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање из 2019. године установио пореску олакшицу за зараде досељених („новонастањених“) лица. Ова олакшица, која се састоји у умањењу основице пореза и доприноса за 70%, конципирана је по узору на решења из холандског и италијанског права. Да би остварили право на пореску олакшицу, обвезници пореза и доприноса на зараду морају да испуне неколико услова. Први услов је да радни однос који ова лица заснивају мора бити закључен на неодређено време. Неопходно је да лица нису претежно боравила на територији Србије у периоду од 24 месеца који претходе дану закључења уговора о раду, односно 12 месеци ако је у питању обвезник млађи од 40 година живота који је боравио ван територије Републике ради даљег школовања, односно стручног усавршавања. Такође је неопходно да се порески обвезник настани на територији Србије, односно да постане њен резидент. Иако је прописано да новонастањено лице мора имати посебно стручно образовање и за којим постоји потреба која се не може лако задовољити на домаћем тржишту рада, сматра

се да је овај услов задовољен уколико је месечна зарада коју новонастањени обвезник остварује већа од 300.216 динара, односно од 200.144 динара уколико се ради о обвезнику који је у иностранству боравио ради школовања, односно усавршавања. Поред услова који се односе на новонастањеног обвезника, прописано је и да послодавац мора бити резидент Србије, те да не сме бити повезан са послодавцем код кога је обвезник претходно био запослен.

КАТЕДРА
ПРИВРЕДНОПРАВНИХ НАУКА

614.31:006.83
339.54:061.1(100)

Др Драго Љ. Дивљак, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Divljak@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-7698-0189

ПРИВАТНИ СТАНДАРДИ БЕЗБЕДНОСТИ ХРАНЕ И ПРАВИЛА СВЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Стандарди безбедности хране имају изузетан значај. Они се прбовитно креирају на националном и међународном плану. Међутим, у новије доба, у овој области настаје нови феномен, приватни стандарди, као средство конкурентске диференцијације у тржиште. Најчешће се разликује три типа приватних стандарда за храну: индивидуалне шеме предузећа, колективне националне шеме и међународне шеме.

Сви напред наведени стандарди имају утицај на међународну трговину и стога они базично морају бити предмет правне регулације Светске трговинске организације (СТО). У том оквиру, путем Споразума о санитарним и фитосанитаним мерама утврђују се оквири коришћења националних стандарда и истовремено подстиче и посредним путем обавезују државе и на коришћење валидних и прихваћених међународних стандарда.

Међутим, наведена правила СТО не регулишу примену приватних стандарда у међународној трговини. који доживљавају изражену експанзију и чија продорност је утицала да фактички постају обавезни за актере у ланцу снабдевања. Наведена правна ситуација у погледу приватних стандарда се може свакако оценити као нормативно дефицитна. Тај недостатак је израженији када се у обзир узму вреднсни критерију. Наиме, приватни стандарди за храну све више у себе уграђују шире потрошачке вредности које су биле искључене из Споразума СПС, као што су вредносне преференције из области добробити животиња, радних стандарда и заштите животне средине. Тако је настала ситуација у којој се нормативни систем СТО и стварност међународне трговине храном у погледу безбездности се заснивају на различитим вредносним приоритетима.

Иако постојања независних паралелних стандарда која отелотворује конкурентски скуп вредности, може да послужи да као допуна која доприноси смањењу притиска за поновним преговорима у подледу статуса ових стандарда у СТО, то свакако није дугорочно одрживо. У таквој временској

перспективи, њихово неконтролисано умножавање ће природно еродирати улогу и значај постојечих релавантних правила СТО. Међутим, с обзиром на специфичност питања и супротстављеност интереса земаља чланица СТО, јачања улоге ове организације у погледу шире нормативне покривености приватних стандарда за сад није извесно, чиме се њени постојећи озбиљни структурни недостаци додатно увећавају.

347.724:658.14

Др Владимир Ж. Марјански, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
V.Marjanski@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-2255-4026

ИНТЕРЕСИ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА И ЧЛАНОВА У ВЕЗИ СА ФИНАНСИРАЊЕМ ДРУШТВА С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ НА ОСНОВУ УПЛАТЕ ОДНОСНО УНОШЕЊА УЛОГА

Финансирање друштва с ограниченом одрговорношћу на основу уплате односно уношења улога могуће је извршити приликом оснивања друштва или након оснивања на основу успешно спроведеног поступка повећања основног капитала новим улозима.

Посматрано са аспекта интереса привредног друштва у које се врши улагање, основна привредна сврха која се везује за овај начин финасирања састоји се у јачању кредитне способности друштва у које се врши улагање. Основни капитал друштва формира се искључиво из улога, па оваква привредна функција, за разлику од других начина финансирања друштва (додатне уплате, споредне чинидбе, позајмице чланова), проистиче из компанијско-правних правила о забрани повраћаја улога члановима друштва и других правила која су усмерена на очување суштинске вредности основног капитала. Поред наведеног, за друштво у које се врши улагање на основу овог начина финансирања, уз испуњење услова прописаних законом, могу настати и извесне пореске олакшице са аспекта пореза на добит правних лица у складу са Законом о порезу на добит правних лица.

С друге стране, овај начин финансирања не мора увек бити извршен на начин којим се обезбеђују најбољи интереси друштва. Недостаци овог вида финасирања друштва у појединим случајевима могу се везати за неновчане улоге у друштво (улози у стварима и правима). Наиме, уколико члан(ови) сами одређују вредност неновчаног улога (без ангажовања овлашћеног проценитеља), постоји опасност да утврде „нереалну“ вредност неновчаног улога. Нереална вредност неновчаног улога је она која одступа од тржишне вредности у тренутку улагања (уноса). У вези са наведеним разликују се тзв. прецењени и потцењени неновчани улози. За разлику од појединих решења у упоредном праву и решења код јавних акционарских друштава наш Закон о привредним друштвима усвојио је прилично либералан приступ у вези са

утврђивањем вредности неновчаних улога код друштва с ограниченом одговорношћу. Осим наведеног, Закон о привредним друштвима не садржи правила којим би се „сузбио“ проблем тзв. скривених неновчаних улога, нити довољно детаљну регулативу којом би се спречило изигравање правила о забрани повраћаја улога члановима друштва. На основу тога, недостатак регулативе у овом случају може ићи не само на штету интереса друштва, већ и на штету интереса његових поверилаца.

Посматрано из визуре интереса чланова друштва основна компанијско-правна предност овог начина финансирања друштва проистиче из правила да се вредност улога, по правилу, налази у корелацији са процентуалном вредношћу удела односно процентулним учешћем члана у основном капиталу друштва. Процентуална вредност удела, по правилу, опредељује обим чланских права и корпоративне моћи конкретног члана у друштву (могућност утицаја на доношења корпоративних одлука). Ниједан други начин финансирања друштва не утиче на процентуалну вредност удела коју члан поседује, нити може утицати на евентуалну измену власничке структуре у друштву. Посматрано са пореског аспекта, у појединим случајевима, опредељивање за овај вид финансирања друштва може бити у вези са извесним пореским олакшицама које могу настати на страни улагача у складу са Законом о порезу на доходак грађана (уколико је улагач физичко лице), Законом о порезу на добит правних лица (уколико је улагач правно лице) или Законом о порезима на имовину (независно од врсте улагача). Такође, у ускоj вези са овим видом финансирања могу бити одговарајуће пореско планирање и пореска оптимизација.

Коначно, са апекта компанијског права и економског планирања основни недостатак за чланове друштва проистиче из правила о забрани повраћаја улога. Члановима друштва не може се извршити повраћај уплаћених, односно унетих улога, нити им се може платити камата на оно што су уложили у друштво. Другим речима, након извршења чинидбе улога уплаћени или унети улози улазе у имовину друштва. То значи да они остају на располагању искључиво друштву као правном лицу, па се након уплате или уноса друштво налази у таквој правној позицији која онемогућава улагача да улог повуче једностраном изјавом воље.

На основу свега наведеног може се извести закључак да оно што је у интересу привредног друштва и што представља предност за друштво, у вези са овим видом финансирања, не мора истовремено бити у интересу чланова друштва и обрнуто, оно што је у интересу чланова, не мора истовремено бити у интересу привредног друштва.

339.923:061.1EU

Др Сандра С. Фишер Шобот, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.FiserSobot@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9591-0637

ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ ГРУПНОГ ИЗУЗЕЋА ВЕРТИКАЛНИХ СПОРАЗУМА И УСАГЛАШЕНИХ ПРАКСИ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Европска комисија је донела Уредбу 2022/720 од 10. маја 2022. о примени члана 101 став 3 Уговора о функционисању Европске уније на категорије вертикалних споразума и усаглашених пракси (даље: Уредба 2022/720), која је ступила на снагу 1. јуна 2022. и примењиваће се у периоду од 12 година. Консултације у вези са доношењем ове уредбе Европска комисија је иницирала 2019, а на њено доношење су, између осталог, утицали пораст е-трговине и е-пословања, као и појава нових врста вертикалних споразума.

Уредба 2022/720 регулише групно изузеће од забране из члана 101 став 1 Уговора о функционисању Европске уније (даље: УФЕУ) вертикалних споразума који садрже вертикална ограничења. Уредбу 2022/720, као секундарни извор права, прате и нове Смернице о вертикалним ограничењима у којима су утврђени основни принципи за оцену вертикалних споразума у складу са чланом 101 УФЕУ и дата детаљна упутства, која треба да омогуће да учесници на тржишту успешно изврше самовредновање свог споразума и утврде да ли он ограничава, нарушава или спречава конкуренцију на унутрашњем тржишту.

Вертикални споразуми имају мањи потенцијал да наруше, ограниче или спрече конкуренцију на тржишту због тога што их закључују учесници на тржишту који послују на различитом нивоу ланца производње или потрошње и због тога што је деловање тих учесника на тржишту комплементарно и функционално повезано. По правилу, вертикални споразуми доводе до економске ефикасности. Њихово закључивање учесницима на тржишту омогућава специјализацију, што доводи до повећања производне ефикасности, и у крајњој линији, закључивање ових споразума омогућава и преваљивање правичног дела постигнутих користи на потрошаче.

Уредба 2022/720 прописује јединствен правни режим за све вертикалне споразуме, а примењује се на вертикалне споразуме који садрже вертикална ограничења. Групно изузеће вертикалних споразума у складу са Уредбом

2022/720 је ограничено на оне споразуме за које се са довољном сигурношћу може претпоставити да испуњавају услове из члана 101 став 3 УФЕУ. У складу са доктрином сигурне луке, полазна претпоставка јесте да су вертикални споразуми учесника на тржишту који садрже вертикална ограничења дозвољени, под условом да тржишни удели учесника у споразуму не прелазе утврђене прагове и да не садрже тешка ограничења конкуренције, као ни неодвојива искључена ограничења.

Вертикални споразум је споразум или усаглашена пракса између два или више учесника на тржишту, од којих сваки за потребе споразума или усаглашене праксе, делује на различитом нивоу ланца производње или дистрибуције, и који се односи на услове по којима уговорне стране могу куповати, продавати или препродавати одређену робу или услуге.

Под вертикалним ограничењем треба схватити ограничење конкуренције у вертикалном споразуму које је обухваћено чланом 101 став 1 УФЕУ. У Уредби 2022/720 су предвиђене две врсте ограничења која искључују погодност групног изузећа, а то су тешка ограничења и искључена ограничења. Уколико споразум садржи једно или више тешких ограничења ништав је и забрањен и не може бити изузет од забране. Насупрот томе, искључена ограничења не могу бити изузета од забране, али не воде ништавости целог споразума под условом да се од истог могу одвојити.

КАТЕДРА
ЗА ИСТОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

34(37) Šeroglić P.

Др Гордана М. Дракић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
G.Drakic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-3548-3025

Др Урош Н. Станковић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
U.Stankovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9511-0453

РОМАНИСТИЧКЕ ЦРТИЦЕ ИЗ ОПУСА ПАВЛА ШЕРОГЛИЋА

Павле Шероглић, стручној публици донедавно познат искључиво као први критичар Српског грађанског законика (иако то, најстроже узев, није био), у својим радовима понекад се позивао на решења из римског права. С њим се он могао упознати већ током гимназијског школовања, будући да је у Карловачкој гимназији имао предмет Старине, у оквиру којег су читани и тумачени текстови класичних аутора, од којих су неки – попут Тита Ливија и Цицерона – могли бити драгоцен извор сазнања о решењима римског права. На пештанском универзитету Шероглићу је Римско право предавао Матија Ладислав Вучетић (1767–1824), превасходно кривичар у чијој библиографији се не може наћи ниједан рад са романистичком тематиком, а студенти су испит припремали из нама, за сада, непознатих рукописа.

Да је Шероглић сасвим добро овладао градивом, не може се толико видети у чувеној критици СГЗ објављеној у *Бачкој вили* за 1845, у којој аутор римско право помиње на свега три места (код излагања о рецепцији страних законодавстава и два услова за пуноважност усвојења), колико у *Реплици на одговор господина Милоша Светића у Ватуку III језикословноме* (1847), у којој многе одредбе СГЗ (првенство синова у интестатском наслеђивању, одговорност послугопримца за насталу штету, закључење малолетничког брака, повраћај у пређашње стање) напада наводећи као аргумент супротна решења из римског права. Оно је, истини за вољу слабо, присутно и у Шероглићевом необјављеном коментару Аустријског грађанског законика, у којем аутор помиње римске старосне границе за закључење брака и одредбу Теодосијевог кодекса према којој четврти степен крвног сродства представља брачну сметњу).

347.91/.95:347.23(37)

Др Маша М. Кулаузов, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Kulauzov@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-2805-7773

Др Милан М. Милутин, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Milutin@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-4025-5222

АНАЛИЗА НАДЛЕЖНОСТИ ПРОВИНЦИЈСКИХ УПРАВНИКА У СПОРОВИМА ПРОИСТЕКЛИМ ИЗ *IUS QUOD AD RES PERTINET*

Имовинскоправни односи између грађана, па чак ни спорови који су из њих проистицали, који год период римске историје да је у питању, нису могли у значајнијој мери нити да угрозе интересе централне власти, нити да јој допринесу. Последично, ни сенат, ни императори, нису видели потребу за већом интервенцијом у надлежности управника у материји *ius quod ad res pertinet*. Појединa питања су се прецизирала, ретко се дешавало и да се појединa надлежност из ове материје додели или одузме управнику провинције, али је утисак да су промене надлежности управника у овој материји, посматрајући ширу слику, несистемског, *ad-hoc* карактера. Наиме, надлежност управника настајала је његовим уласком у провинцију. Њеним напуштањем, његове надлежности су престајале и он је постајао приватно лице. Замена персоналног карактера надлежности управника, који је значајно уздрман Каракалином конституцијом из 212. године, у корист територијалног, очигледна је на крају домината. У материји *ius quod ad res pertinet*, управник провинције био је надлежан да решава готово сва спорна питања која су настајала у свакодневном животу становника приликом заснивања, заштите и гашења права, како оних везаних за државину, својину и стварна права на туђим стварима, тако и оних у материји облигација и наслеђивања.

КАТЕДРА
ЗА ЈАВНО ПРАВО

3.077.3(497.11)
342.9

Др Драган Л. Милков, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
d.milkov@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-8302-5163

Др Ратко С. Радошевић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
R.Radosevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-5011-0748

ЗАКОН О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ И НОРМИРАЊЕ УПРАВНИХ РАДЊИ

Управне радње уобичајено се сматрају једним од облика вршења управне делатности. Међу актима управе, оне се сврставају у материјалне, односно неправне акте, којима недостаје непосредно правно дејство. Правна теорија их понекад изједначава са свим појединачним актима и радњама управе, без непосредног правног дејства, а понекад настоји да појам управних радњи одреди уже, сводећи га на оне материјалне акте којима се право извршава.

У Закону о општем управном поступку (ЗУП) управне радње нормиране су као посебан облик поступања у управним стварима. Дефинисане су веома широко, мање као појам, а више као прост збир и скуп свих материјалних аката – радњи управе – којима органи остварују фактички утицај на права, обавезе и правне интересе странака.

Управне радње, с обзиром на то да се предузимају у управним стварима, замишљене су као посебан предмет управног поступка. То, међутим, само привидно изгледа тако. Од разноврсних управних радњи, само се издавање исправа врши у складу са процесним правилима ЗУП-а. Са осталим управним радњама, ова правила немају директну везу. Она се примењују посредно, тек онда када против неке управне радње странка изјави приговор, како би у управном поступку остварила правну заштиту.

Захваљујући широкој законској дефиницији и посредној вези са управним поступком, која се успоставља изјављивањем приговора, намеравано подвођење свих радњи управе под управноправни режим постаје спорно. У наставку, спорно постаје и то да ли све радње управе, подједнако и у истом смислу, могу да се подведу под појам управне делатности.

347.963:342.4(497.11)"2022"

Др Слободан П. Орловић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Orlovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9172-1254

Др Наташа Н. Рајић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
N.Rajic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-3883-9245

УСТАВНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА НАКОН УСТАВНЕ ПРОМЕНЕ ИЗ 2022. ГОДИНЕ

Уставна реформа, којом је обухваћен део Устава који се односи на судску власт и јавно тужилаштво, окончана је 2022. године. Први корак у том смислу учињен је још 2013. године усвојањем Националне стратегија реформе правосуђа (за период од 2013-2018) којом су дефинисана кључна начела и приоритети ове реформе. Најзначајна уставноправна студија која је у том периоду сачињена јесте „Правна анализа уставног оквира о правосуђу у Републици Србији", у чијој су изради учествовала четири универзитетска професора уставног права. Она је обухватала објективну анализу (тада) постојећих уставних одредби о судској власти и јавном тужилаштву, уз осврт на садржински концепт уставног начела поделе власти као и однос судова и Уставног суда у Републици Србији. Радна група је издвојила основна проблемска места у вези са уставноправним положајем јавног тужилаштва.

Промена Устава је унела значајне новине у регулисању ове области. Неке од новина су следеће. Јавно тужилашто је сада дефинисано као јединствен и самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и врши друге надлежности којима се штити јавни интерес одређен законом. Највише јавно тужилаштво у Републици Србији је Врховно јавно тужилаштво, којим руководи Врховни јавни тужилац, док функцију јавног тужилаштва врше Врховни јавни тужилац, главни јавни тужиоци и јавни тужиоци. Влада је искључена из поступка избора носилаца јавнотужилачке функције, док је Народна скупштина задржала изборна овлашћења, али уз захтевнију већину којом одлучује. Наиме, Народна скупштина бира Врховног јавног тужиоца, на мандатни период од шест година, на предлог Високог

савета тужилаштва, гласовима три петине свих народних посланика. Народна скупштина, такође, бира и четири члана Високог савета тужилаштва из реда истакнутих правника, гласовима две трећине свих народних посланика. У оба наведена случаја избору претходи јавни конкурс. Новину представља уставно решење према којем ова надлежност (односно надлежност избора Врховног јавног тужиоца као и (преосталих) чланова Високог савета тужилаштва из реда истакнутих правника) прелази на комисију коју чине председник Народне скупштине, председник Уставног суда, председник Врховног суда, Врховни јавни тужилац и Заштитник грађана, уколико Народна скупштина пропусти да је изврши у законом прописаном року. Ова комисија одлучује већином гласова. Са друге стране, главне јавне тужиоце и јавне тужиоце бира Високи савет тужилаштва и одлучује о престанку њихове функције, при чему су услови за њихов избор препуштени законском уређивању. Питање разрешења јавнотужилачке функције делимично је побошљано у односу на претходни уставни текст, мада је добар део ове области и даље препуштен законском уређивању.

Општи закључак јесте да је променом Устава у доброј мери побољшан уставноправни положај јавног тужилаштва у Републици Србији. Остаје да се види на који начин ће се овај уставноправни оквир даље развијати у уставној пракси.

34/35(497.11):37.091.2

Др Зоран Ј. Лончар, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
Z.Loncar@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-6832-1378

РЕФОРМА ПРАВОСУДНОГ ИСПИТА

Правосудни испит у Србији има традицију дугу већ више од пола века. По први пут је у правни систем ова врста стручног испита која се полаже у органима управе уведена *Основним законом о правосудном испиту* СФР Југославије из 1967. године, а у циљу детаљнијег уређења његовог правног режима исте године је тадашња Социјалистичка Република Србија донела свој *Закон о полагању правосудног испита и обављању праксе у судовима*, и на основу њега *Правилник о начину рада испитних комисија, садржају записника и облику и садржини уверења о положеном правосудном испиту.* Наведеним прописима успостављен је концепт јединственог стручног испита за све правосудне професије који је задржан све до данас. Важећим *Законом о правосудном испиту* из 1997. године, као ни на основу њега донетим *Правилником о програму правосудног испита* и *Правилником о полагању правосудног испита*, правни режим правосудног испита није суштински промењен. Упркос значајним променама које су се у Србији десиле након доношења важећих прописа од правосудном испиту, и то не само у погледу промене неколико државно-правних облика које је имала Република Србија, већ и значајне реформе правног система која је спроведена у свим областима права из којих се знање проверава на правосудном испиту, материја ове врсте стручног испита у протеклих 25 година није мењана. Испитну материју на правосудном испиту данас чине многи правни институти који више не постоје у нашем правном систему, а не чине је бројни новоуведени институти, чије је добро познавање неопходан услов за квалитетан и успешан рад дипломираних правника у области правосуђа и правосудних професија.

Стога је у циљу осавремењавања правосудног испита у складу са потребама правосудних професија више него неопходна његова значајна реформа. Предмет реформе би требало да буде не само осавремењавање испитног програма, и виду ажурирања постојећих и увођења нових предмета, већ и састав и начин избора чланова Комисије за правосудни испит, а посебно правила поступка по коме се полаже ова врста стручног испита, како његова законитост не би била доведена у питање.

35(497.11):004.9
342

Др Александар Л. Мартиновић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
A.Martinovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-1766-4201

РЕФОРМА ЈАВНЕ УПРАВЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ОБЛАСТИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ

Реформисање јавне управи у Републици Србији у области дигитализације стратешки је започето усвајањем прве Стратегије развоја електронске управе у Републици Србији, а у овом правцу настављено је до данас.

Прави замах електронска управа Србије добила је 2016. године ступањем на снагу Закона о општем управном поступку и успостављањем софистицираног софтверског решења е-ЗУП, претеча Сервисне магистрале органа преко које су органи разменили више од 124 милиона података од успостављања ове централизоване платформе, док је развој институционалног оквира у овој области започет оснивањем Управе за дигиталну агенду, а касније и централне институције за дигиталну трансформацију, Канцеларије за информационе технологије и електронску управу.

Национални портал е-Управе успостављен је 2010. године. Данас у Србији постоји 1,5 милиона еГрађана, а модернизацијом управе и развојем електронских услуга грађанима је уштеђено више од 350 милиона сати чекања у редовима, 50.000 стабала, 2.500 тоне папира и близу 18 милиона киловат-сати струје. Остварена достигнућа у области дигитализације резултирала су значајним побољшањем позиције Републике Србије у Извештају УН о развоју електронске управе за 2022. годину, којим је сврстана међу земље са веома високим индексом развијености електронске управе и једна је од десет земаља које су највише напредовале у домену дигитализације јавне управе.

КАТЕДРА
ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

343.1(497.11)

Др Снежана С. Бркић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Brkic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-4569-4635

НАЧЕЛО НЕПОСРЕДНОСТИ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ У СРБИЈИ: QUO VADIS, LEGISLATOR

У фокусу овог истраживања био је историјски приступ начелу непосредности у општем кривичном поступку у Србији. Предмет наше анализе били су основни извори српског кривичног процесног права, почев од 1865, 1929, 1948, 1953, 1976, 2001 и 2011.

У раду смо дошли до следећих закључака: (1) Начело непосредности није било изричито прокламовано ни у једном од анализираних процесних закона, али се имплицитно подразумевало на основу једног броја законских одредаба; (2) Постојале су узрочно-последичне везе између начела непосредности и неких других доминантних процесних начела везаних за фазу главног претреса (као што су, нпр. начело истине, начело слободног судијског уверења, начело контрадикторности,), при чему су та друга начела указивала на неопходност увођења непосредности или су потенцирала његов значај; (3) Нека процесна начела су умањивала значај начела непосредности и његов стварни домет, као што је то био случај са инквизиторским начелом и начелом законске оцене доказа у ЗКП из 1865; (4) Крајњи ефекти непосредности зависили су и од основног концепта претходног и главног стадијума кривичног поступка; (5) Материјална непосредност у смислу искључења посредних доказа (сведока по чувењу) се захтевала једино у ЗКП из 1865, што је диктирало начело законске оцене доказа; (6) Формална непосредност никада није била реализована у пуном обиму, јер су постојала већа или мања одступања од њега; (7) Најкрупнија одступања од начела непосредности постојала су у ЗКП из 1865, с обзиром на чињеницу да се ту главни претрес сводио на понављање доказних резултата из претходног стадијума, па су списи из фазе ислеђења могли представљати супстрат за доношење пресуде; (8) Од формалне непосредности постојала су одступања у структуралном, персоналном и временском сегменту; (9) Одступања од формалне непосредности наметала је потреба за повећањем ефикасности кривичног поступка; (10) И након напуштања инквизиторског модела кривичног поступка присутна је тенденција сталног поткопавања начела формалне непосредности; (11) Одступања

од формалне непосредности су нарочито ширена кроз могућност читања записника са раније датим исказима одређених лица; кроз омогућавање одржавања главног претреса у одсуству странака, као и кроз све флексибилнија правила у случају одлагања главног претреса; (12) Упркос очекивањима, увођење јавнотужилачке истраге у ЗКП из 2011. није допринело јачању начела непосредности, већ напротив његовом слабљењу.

343.163+061.1EU

Др Татјана Д. Бугарски, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
T.Bugarski@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1462-6800

Др Милана М. Писарић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Pisaric@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-8344-3349

ПОЧЕТАК РАДА ЕВРОПСКОГ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА

Према статистичким подацима Европска унија (даље у тексту: ЕУ) је годишње губила значајан део финансијских средстава због кривичних дела дела преваре и других кривичних дела извршених у државама чланицама на штету финансијских интереса ЕУ. Тако је, на пример, према извештајима држава чланица ЕУ само у 2015. незаконито употребљено око 638 милиона евра из структурних фондова ЕУ. Истраге за ова кривична дела су спроведене у државама чланицама од стране надлежних органа чија овлашћења су ограничена националним прописима. Због тога се пошло од претпоставке да би оснивањем органа на наднационалном нивоу који би био надлежан за спровођење истраге и кривично гоњење учинилаца кривичних дела, могло правовремено и ефикасно стати на пут таквим недозвољеним и штетним радњама. Због тога је Комисија ЕУ у јулу 2013. изнела Предлог Уредбе о оснивању Европског јавног тужилаштва, као независног органа ЕУ који би био овлашћен да спроводи истрагу за кривична дела која погађају финансијске интересе ЕУ и да кривично гони учиниоце тих дела. После вишегодишњих преговора између држава чланица и институција ЕУ, као и прилагођавања иницијалног текста, Савет ЕУ је октобра 2017. усвојио Уредбу којом су уређује надлежност и делокруг рада Европског јавног тужилаштва. Уредба је ступила на снагу двадесетог дана од дана објављивања у Службеном листу ЕУ, а било је прописано да ће Европско јавно тужилаштво почети са радом посебном одлуком Комисије на предлог главног европског тужиоца након оснивања Европског јавног тужилаштва. При томе, датум који ће Комисија одредити није могао бити ранији од три године од дана ступања на снагу ове Уредбе (односно не пре 20.11.2020). Октобра 2019. Савет ЕУ је поставио

првог главног европског тужиоца, а током 2020. и европске тужиоце за 22 државе чланице. У мају 2021. Комисија је донела одлуку да Европско јавно тужилаштво почиње са радом 1. јуна 2021. године. У складу са Уредбом (члан 4) Европско јавно тужилаштво спроводи истрагу, врши кривично гоњење и подиже оптужницу против извршилаца кривичних дела која утичу на финансијске интересе ЕУ, а која су предвиђена у Директиви (ЕУ) 2017/1371 и одређена Уредбом, укључујући преваре, корупцију, прање новца, прекограничне преваре у вези са ПДВ-ом. У том смислу Европско јавно тужилаштво спроводи истраге и врши кривично гоњење пред надлежним судовима држава чланица у току целог кривичног поступка. Осим тога, Европско јавно тужилаштво истражује преваре које укључују фондове ЕУ када је причињена штета већа од 10.000 евра и прекограничне преваре са ПДВ-ом када је причињена штета већа од 10 милиона евра. Из наведеног се јасно види да Европско јавно тужилаштво поступа у случајевима комплексних предмета са прекограничним елементом, односно софистицираног привредног и финансијског криминала, а посебно када је у питању организовани криминал. Током 2022. Европско јавно тужилаштво је објавило свој први извештај о раду. Од 515 истрага које су у току, идентификована су као најчешћа следећа кривична дела која утичу на буџет ЕУ:

- превара у вези са расходима који се не односе на јавне набавке (31,8%);
- превара у вези са приходима од ПДВ-а (17,6%);
- превара у вези са другим приходима (13,4%): превара у вези са царинама и антидампинг дажбинама;
- превара у вези са са расходима који се односе на набавке (11,2%): коришћење или представљање лажних, нетачних или непотпуних изјава или докумената, углавном у програмима изградње, отпада, технологије и развоја људских ресурса;
- корупција (4%): активна и пасивна корупција јавних функционера.

У надлежност и делокруг рада Европског јавног тужилаштва (члан 99 Уредбе) спада и успостављање и одржавање односа сарадње (укључујући и размену информација) са институцијама, органима, канцеларијама и агенцијама ЕУ у складу са њиховим циљевима и циљевима Европској јавног тужилаштва, као и са органима држава чланица ЕУ које не учествују у појачаној сарадњи у вези са оснивањем Европског јавног тужилаштва, надлежаним органима трећих држава и међународним организацијама. Ради успостављања и остваривања сарадње Европско јавно тужилаштво може закључивати радне споразуме техничке и/или оперативне природе, а који су посебно усмерени на олакшавање сарадње и размену информација. До сада је Европско јавно тужилаштво закључило радне споразуме са Европском комисијом, Европском правдом, Европолом, Олафом, Европским ревизорским судом, Европском инвестиционом банком и Европским инвестиционим фондом.

343.368.4:351.753

Др Драшша С. Дракић, редовни йрофесор
Универзишеш у Новом Саду
Правни факулшеш у Новом Саду
D.Drakic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-5248-6562

Др Иван Д. Милић, асисшенш са докшорашом
Универзишеш у Новом Саду
Правни факулшеш у Новом Саду
I.Milic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-7916-5590

УПОТРЕБА НАЈТЕЖЕ МЕРЕ ПРИНУДЕ ПРЕМА ОСУЂЕНОМ У СЛУЧАЈУ БЕКСТВА

Правни положај осуђених лица за време издржавања казне затвора се разликује и у погледу могућности употребе ватреног оружја према њима. Према осуђеном који казну затвора издржава у казненом заводу под одређеним условима може се употребити и ватрено оружје. Употреба ватреног оружја је дозвољена и у случају бекства осуђеника из казненог завода или бекства приликом његовог спровођења. Реч је о најтежој мери принуде.

Прописима којима се уређује извршење кривичних санкција се предвиђа и примена ове мере принуде. Употреба ватреног оружја могућа је само према „најопаснијим осуђеницима“. Реч је по правилу о осуђеним лицима која су осуђена на дугогодишњу казну затвора или оним лицима која казну затвора издржавају у најстрожим казненим заводима.

Бекство осуђеног може да се квалификује као кривично дело или дисциплински преступ. Након што се спречи бекство или пронађе осуђени, према њему се спроводе одговарајући поступци.

343.294
343.848

Др Бранислав Р. Ристивојевић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
B.Ristivojevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-2333-3521

Др Стефан С. Самарџић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Samardzic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-2870-5726

РЕДОВНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОСНОВАНО ОСУЂЕНИХ ЛИЦА – НЕЛОГИЧНОСТИ, НЕУСАГЛАШЕНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Под појмом *редовна* подразумевамо рехабилитацију лица које је основано осуђено (или чија осуда, односно њена основаност, није доведена у питање) на неку од казни одређене тежине, која је угашена издржавањем, застарелошћу или опростом, које је својим понашањем показало да се поправило, чиме је заслужило да се његова осуда брише и да се сматра неосуђиваним те да у односу на њега престану све правне последице те осуде. Уочавамо да су у нашем правном систему услови за наступање ове рехабилитације, законом одређене врсте (законска и судска), а нарочито поступци којима она ступа у правни живот, нормативно неконзистентно постављени, што поставља значајне изазове примени овог института, чији је значај потцењен у нашој науци кривичног права, али и у законодавној и судској пракси.

Основни предмет нашег интересовања у истраживању редовне рехабилитације *de lege lata* јесте заправо поступак у коме се о њој одучује. Пре свега, ту се поставља питање (стварне) надлежности за одлучивање, која се примарно (*ex officio*) налази у рукама органа (управе) надлежног за вођење казнене евиденције, да би у случају да он о овоме не одлучи по службеној дужности, нити по накнадно упућеном захтеву истом органу од стране осуђеног лица које захтева рехабилитацију, ова надлежност прешла на суд који је изрекао пресуду у првом степену. Иако се услови предвиђају у КЗ, а поступак је регулисан као посебан одредбама ЗКП, орган надлежан за вођење казнене евиденције може поступати једино у управном поступку који уређује ЗУП.

Видљиви су проблеми иманентни науци управног права између осталог тичу се декларативне природе овог акта, те логичног одсуства потребе за његовом негативном верзијом, као и чињенице да би о жалби против таквог управног акта одједном одлучивао судски орган, те ћутања управе, као и промене стварне надлежности (од органа управе ка суду) коју управни (али ни било који други) поступак не познају. Чини се да би ова нормативна ситуација *de lege ferenda* могла да буде решена, тако да би се целокупан поступак законске редовне рехабилитације са упориштем у КЗ могао потпуно пренети у надлежност судске власти, тако што би у поједностављеном поступку за доношење декларативног решења о законској рехабилитацији могао одлучивати суд и то вероватно најбоље у функционалној надлежности судије за извршење кривичних санкција.

Усклађивањем поменутих законских решења чини нам се да би се олакшао правни живот институту редовне рехабилитације основано осуђених лица који би требало да представља својеврсну круну правноснажно окончаног кривичног поступка, извршене (или на други начин угашене) казне и отворена врата у будућност ресоцијализованог појединца са заслуженим и остваренim правом на чисту прошлост. Колико год оваква идеја можда данас прозаично звучала, мишљења смо да без вере у људску доброту у могућност поправљања човека, људски род тешко да има какву перспективу. На нама је да покушавамо док можемо – веровати у човека.

КАТЕДРА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО И МЕЂУНАРОДНЕ ОДНОСЕ

341.24
341.63:339.727.22

Др Сања В. Ђајић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Djajic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-5997-9714

СТАТУС СПОРАЗУМА О ЗАШТИТИ СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА ИЗМЕЂУ ДРЖАВА ЧЛАНИЦА ЕУ У СВЕТЛУ НОВИЈЕ УГОВОРНЕ, АРБИТРАЖНЕ И СУДСКЕ ПРАКСЕ

У последњих двадесет година Европска унија води политику, а могло би се рећи и борбу, против међународних инвестиционих споразума који важе између држава чланица Европске уније. Разлози за настојања Европске уније да оконча постојање ових споразума су вишеструки. Они се могу пронаћи у праву Европске уније, тачније у правилу о приоритету права ЕУ у односу на друге обавезе, и у искључивој надлежности Суда ЕУ да одлучује о праву ЕУ – постојање ових споразума омогућава и арбитражним судовима ван ЕУ да примењују, па тако и да одлучују о праву ЕУ. Други проблем је диференцијални третман инвеститора из појединих држава ЕУ што је супротно забрани дискриминације привредних субјеката на јединственом европском тржишту. Међутим, ту су и други разлози. На пример, став је држава чланица и ЕУ да су ови споразуми анахрони и да не омогућавају прелазак на зелену енергију (јер нова политика подразумева ограничења коришћења угља и нафте, а тиме и постојећих страних инвестиција у енергетском сектору). Коначно, један од очигледних разлога је и чињеница да су државе ЕУ све чешће у улози туженог – постоји преко 200 спорова у којима је једна држава чланица ЕУ тужена управо на основу ових интраунијских споразума.

Зато не изненађује чињеница да је Европска унија објавила рат овим споразумима. Државе чланице ЕУ су 2020. усвојиле посебан споразум о престанку око 200 интраунијских билатералних споразума укључујући и тзв. сансет клаузуле. Међутим, неуспех ЕУ се види у томе што су скоро сви арбитражни судови одбијали аргументе ЕУ да су арбитражне клаузуле престале да важе, било на основу овог споразума или због саме несагласности са правом ЕУ. Први пут је право ЕУ однело превагу у инвестиционом спору у јуну 2022. године, у случају Грин Пауер против Шпаније – арбитражни суд је закључио да се арбитражна клаузула не може применити јер је супротна праву ЕУ

које има статус *lex superior* и то не само на основу права ЕУ већ и на основу међународног права. Реч је о значајној новини у арбитражној пракси. Остаје питање у којој мери ће овај аргумент бити успешан у сличним а и даље бројним инвестиционим споровима који се и даље воде на основу интра-унијских споразума али и Уговора о Енергетској повељи.

341.231.14:347.233
342.7: 061.1EU

Др Бојан Н. Тубић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
B.Tubic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

Стефан Н. Радојчић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Radojcic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-4423-1033

ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА НА ИМОВИНУ У ПРАВНОМ СИСТЕМУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Право на имовину на међународном плану регулисано је чланом 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и чланом 17 Повеље ЕУ о основним људским правима. Свако физичко и правно лице има право на мирно уживање имовине и нико неће бити лишен имовине, осим у јавном интересу и под условима прописаним законом и општим начелима међународног права

Ово не утиче на право државе да донесе такве законе које сматра неопходним да контролише коришћење имовине у складу са општим интересима или да обезбеди плаћање пореза или других давања. Ово је било потврђено у паракси Суда правде ЕУ, у неколико случајева, почевши од пресуде у случају Хауер из 1979. године.

Ограничења овог права у ЕУ не могу да буду екстензивнија од оних која су предвиђена Европском конвенцијом о људским правима и она се уводе због јавног интереса. Такође, законитост евентуалне експропријације је повезана са правичном надокнадом. У члану 52 Повеље ЕУ је наведено да свако ограничење у погледу уживања права и слобода препознатих Повељом, морају да буду прописана законом и да поштују суштину тих права и слобода. Ограничења могу да буду уведена само ако су неопходна и заиста служе општем интересу Европске уније или потреби да се заштите права и слободе других.

У случају Нолд, Суд правде Европске уније се позвао на заједничке уставне традиције држава чланица и међународне уговоре за заштиту људских

права. Ова пресуда је значајна јер је у њој Суд дефинисао општа начела на којима се заснива његова јуриспруденција и разматрао је три аспекта имовине: могућа општа ограничења права на имовину, везу између имовине и слободног обављања економских активности и интелектуалну својину.

Ограничења имовине су оправдана заштитом следећих основних интереса: безбедности, животне средине, здравља и конкуренције. У погледу овог првог, одлуке Суда су се односиле углавном на рестриктивне мере у погледу стратегије борбе против тероризма – на пример у случају наметања мера уперених против одређених правних и физичких лица повезаних са Ал Каидом и Осамом бин Ладеном. Слична ограничења су се јавила и у случају Босфорус Ервејз.

У области заштите животне средине, ограничења се између осталог односе на поштовање начела „загађивач плаћа“ и Директиве 2004/35/EU о одговорности у области животне средине у погледу превенције и санирања штета насталих по животну средину.

Можемо закључити да право на имовину заузима значајно место у систему људских права Европске уније и да се развила значајна пракса Суда ЕУ у погледу његове заштите и посебно у погледу дозвољених и недозвољених ограничења права на имовину.

КАТЕДРА
ЗА РАДНО ПРАВО

347.72:[331.104:005.7

Др Сенад Р. Јашаревић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Jasarevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9402-7770

Др Дарко М. Божичић, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Bozicic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9405-7424

О МОГУЋИМ ОБЛИЦИМА РАДНОГ АНГАЖОВАЊА ДИРЕКТОРА У ПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

Посматрано са више аспеката, функција директора једна је од кључних компоненти за успешно функционисање привредног друштва. Ово из разлога зато што је директор лице које заступа привредно друштво, што значи да оно своје интересе према трећима манифестује кроз делатност директора. Са друге стране, директор заступа интересе друштва не само према споља, у односу на трећа лица, већ и према унутра, у односу на само друштво, прецизније у односу на органе привредног друштва и запослена лица. Са тим у вези, директор је тај који води послове друштва, извршава одлуке других органа друштва и одлучује о правима и обавезама запослених у друштву. Међутим, и поред овако значајне улоге директора, питање његовог радноправног положаја није било предмет дубљих теоријских анализа, што је резултирало и бројним проблемима у правној пракси. Из тога разлога, аутори су кроз предметно истраживање настојали да пронађу узрок тих практичних (али и теоријских) проблема, као и да формулишу конкретне предлоге у циљу јаснијег сагледавања статуса директора.

Сложеност проблема радноправног положаја директора узрокована је пре свега специфичном правном природом односа функције директора и самог привредног друштва што се манифестује кроз питање који је то адекватни облик за његово радно ангажовање? Наиме, правна теорија је подељена око тога да ли директор треба да буде, односно да ли јесте у подређеном положају у односу на привредно друштво. Суштина ове дискусије заснована је на питању да ли је ефикасно обављање функција директора у колизији са односом субординације према привредном друштву, што је карактеристично

за радни однос? Нема двојбе да је директору неопходан широк степен аутономије у раду како би на адекватан начин могао да извршава своје послове. Међутим, директор, баш као и сваки запослени мора да се у свом раду руководи циљевима привредног друштва које одређује скупштина друштва и не може да води неку своју, потпуно независну пословну политику. Из тог разлога аутори закључују да директор подлеже субординацији, али за разлику од осталих запослених, на један специфичан начин. Управо та специфичност односа субординације између директора и привредног друштва отвара врата за примену различитих облика радног ангажовања директора који се крећу од уговора о раду до такозваних менаџерских уговора, чије је дејство ближе природи облигационог него радног права. На крају, начин радног ангажовања директора од одлучујућег је значаја за његова права и обавезе, како у вези са заснивањем, тако и у вези са садржином и престанком правног односа између директора и привредног друштва.

КАТЕДРА
ЗА ТЕОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

340.12/.13

Др Драгутин С. Аврамовић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Avramovic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0003-3383-4346

Др Илија Д. Јованов, асистент са докторатом
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
I.Jovanov@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1582-7102

ЗАКОНОДАВНА НАМЕРА И ЊЕН ЗНАЧАЈ ЗА ТУМАЧЕЊЕ ПРАВА

Законодавна намера је веома актуелна тема у научним радовима и правној пракси припадника америчке јуриспруденције. Чувена пресуда Врховног суда Сједињених Америчких Држава *Church of the Holy Trinity v. United States* поставила је питање законодавне намере у средиште интересовања правних теоретичара и судија. Током 20. века решавање правних проблема помоћу овог правног инструмента постало је традиционално и теоријски образложено. Истакнути правни писци позивали су се на уставно начело поделе власти које легислативи намеће обавезу доношења норми, а јудикативи задатак да што прецизније утврди шта је била намера у погледу онога што треба бити учињено. Са друге стране, од самих зачетака појавила су се и критичка размишљања. Пре свих то су били припадници школе правног реализма који су се ослањали на пресуде великана америчког правосуђа, судију Холмса, и његов став да не треба испитивати шта је законодавац желео да каже већ шта речи значе. Аутори су склони мишљењу да теоријски и практични концепт законодавне намере не треба одбацити, али је опрез неопходан. Апсурдно би било рећи да законодавац доноси законе без испољавања било какве намере. У председничком, дводомном, двопартијском систему доношење федералних прописа изискује много преговарања и компромиса. Због тога се често користе опште формулације, попут „правично“ или „разумно“. Иако се и у парламентарним, једнодомним, вишепартијским системима такође неретко прибегава сличним апстрактним изразима, ипак је парламентарна већина у могућности да у највећој мери контролише и очува јасноћу коначног текста у складу са намером нормописца. Суштина проблема законодавне

намере је што она, све и ако се открије, можда неће решити сваки интерпретативни проблем. Баш супротно, у будућности ће потешкоћа бити све више јер су друштвени односи све сложенији и све више међузависни. У немогућности да предвиди њихов даљи ток, законодавац данас прибегава мање детаљној регулативи. Тако положај судије постаје врло неповољан и његово тумачење добија на значају, независно од правног система чији је он део. Судије нису глосатори, али ни правила тумачења нису таква да њиховом применом можемо добити решење сваког правног проблема. Због тога намеру законодавца, уколико се она може открити у конкретном случају, опрезно и пажљиво треба узети у обзир приликом тумачења права.

340.13:80

Др Драгана М. Ћорић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Coric@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-5485-5176

ПРЕЦИЗНОСТ У ДЕФИНИСАЊУ ПОЈМОВА У ПРОПИСИМА КАО МЕХАНИЗАМ СПРЕЧАВАЊА НЕСПОРАЗУМА У ПРИМЕНИ ПРОПИСА

Номотехнички рад захтева бројне вештине, поред доброг познавања права и специфичне области друштвеног живота која се нормира одређеним актом. Једнако важна вештина јесте познавање правила језика који нормотворац користи и, највише од свега – језичко мајсторство које проистиче из јасноће мисли, јасноће намере која се жели постићи неком нормом и краткоће израза којим ће се нешто у оквиру норме дефинисати.

У току 2022. године, наш фокус је и даље био на анализи појединих аката из позитивног права Републике Србије, за које сматрамо да су им потребне одређене језичке интервенције. Наведене интервенције подразумевају, у првом реду, уједначавање дефиниција извесних појмова у циљу спречавања неспоразума и погрешних или неправилних тумачења истог појма. Различити обим истог појма, у различитим актима збуњује једнако веште правнике и обичног, просечног адресата без правничког знања.

Посебну пажњу треба посветити што прецизнијем дефинисању појмова и односа преузетих из страних језика, без адекватног превода на српски језик. Просечан адресат не познаје и није ни дужан да познаје етимологију сваке речи из које су саздани прописи, али је дужан да поступа по заповестима из истих прописа. Да би ускладио своје понашање са захтевом из норме, нужно мора разумети садржину заповести која му је упућена. Самим тим, повезница између разумевања и примене, у виду схватања-разумевања садржаја норме је изузетно важна.

У току 2022. године бавили смо се и истраживањем колико правног језика је нужно и потребно у прописима, имајући у виду управо потребу просечног адресата да разуме садржину норме и да није дужан да познаје право једнако као неко ко се годинама обучавао у тој области. У том смислу, истичемо као значајно наше истраживање усмерено на однос обичног и правног језика – у енглеском језику, будући да је активност правника и лингвиста у тој области обимна и значајна.

У наредном периоду настављамо са сличним активностима у проучавању односа језика и права, са намером да инспиришемо и друге посленике правне теоријске и практичке мисли да се више посвете наведеној теми.

Руководилац Пројекта
Проф. др Драган Милков

Главни уредник Зборника сажетака
Проф. др Љубомир Стајић

Менаџер Зборника сажетака
Др Лука Батуран

Уредник рубрике
Др Ратко Радошевић

Компјутерска обрада текста
Владимир Ватић, „Графит“, Петроварадин

Корице
Владимир Ватић

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

34”20”(048.3)

НАУЧНИ скуп “Правна традиција и нови правни изазови” (2023 ; Нови Сад)
Правна традиција и нови правни изазови : зборник сажетака са Научног скупа, Нови Сад, 24. фебруар 2023. / [главни уредник Зборника сажетака Љубомир Стајић]. - Нови Сад : Правни факултет, 2023 (Нови Сад : Футура). - 86 стр. ; 24 cm

Тираж 60.

ISBN 978-86-7774-262-1

а) Правна традиција - Савремено друштво - Апстракти

COBISS.SR-ID 132229385